

GANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1903-ko Maiatza-ren
31ⁿEuskalerrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat1903-ko Maiatza-ren
31ⁿIBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Déndari Kalean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tívoli, letra B, 2.º derecha.

Urrutiko inchaurren azalak

Euskaldunak beren esakune edo esaretan ederki agurtzen dute ezta la gauz ona itsu-mustuan bezela urrutiko gauzen billa ehetik irtetzea: «Auzoko beia erroa luze», «Urrutiko inchaurren amala, guerturatuta lau».

Baiñan eguikerak eta esarak, guizase batengandik irtenak izanarren, eztute sarri askotan senitasunik idukitzen.

Urrutiko inchaurren billa ta auzoko beia atzetik asko irtetzen dira beren echeetatik.

¿Zenbat guizase eztira joaten Ameriketara, an urrea ta zillarra emen zimaurre bezela biltzen dirala uzte izanik?

¿Zenbat emakume eztira beti ametsetan egoten, Bilborako, Donostirako, Iruñarako ta beste uri andietarako gogoa dutela?

¿Somorrostroaldeko meak edo burnitegiak zenbat euskaldun ezituzte erakartzen?

Eunetatik bostek arkitzen dute urrutiko toki oietan zoriona, edo beintzak zoriontzat askok duten ondasuna. Beste larogueti ta amabost urrutizale oiek zzer arkitzen dute? Aizea, utsa... inchaurren azala.

Azaldun dezagun gaur lenbiziko inchaurren azala. Au uri andietan dago ta neskameak arkitzen dute.

Aur gaztechoak, elkarrekin jolasen dabiltzateneko, kantacho batzuek dituzte. Erri chikietan ere kantacho auk erderazkoak izaten dira gueienak. Auen arteko batean galdetzen dute batzuek: «zerekin eguiten da dirua?» —Eta besteak erantzuten diete: «arraultz-azalakin».

Arraultz-azal au gure neskacha Bilbora ta Donostira ta beste uri aundietara eltzen diradenak eztute arkitzen.

Bere echaldean baiño zerchobait gueiago irabazten dute baiñan nola? Gabe, gabardi-inguruan lotara; goizean, goizetik jeiki bear; egunez, ingumak bezela jo batera eta jo bestera. Emen eztago Amaren ondoan bezela egunero errosarioa erreztzerik, ezta goizeko Meza entzuterik ere. Jai-egunetan, len entzuten zituzten erriko apaizak eguiniako itzaldi edo predikuak zerura bidea erakusten ziotenak; orain berriz echeko andrearenak, atezai gallegoarenak, eta basterretako trakets, baldar, kaltzestu ta

soldadu ta torero askorenak. Echeko-andreak esaten die *Jesús qué tonta!*; gallegoak *saladina*; beste... echekalte oiek, nik ezin esan nezazkeanak; baiño erriko erretore jaunaren esanak aztu ziraden, eztizkio inork oroitarazten.

¿Ezaldago Donostian, eta Gazteiz edo Bitorian, eta Iruñan, eta Baionan, eta Bilbon predikurik?

Bai nai dituztenentzat asetzeko aibat; baiño (ta ausse da, gurasoak, zuen biotzeko alabacho auk jaiarrazaldetan eguiten duten bizikera) bazkal-ondoan alik lasterrena tresnak edo ontziak legortu, soineko apaiñak jantzi ta eztitara euliak bezin pozez dijoaz dantza-tokietara.

¿Nolako dantzak! ¿Ze guisatoko dantzariak!

Toki oietan biltzen dira uri guztiko mutilik zikiñenak, aragukorrenak.

Eztizuet esan nai an biltzen diran guziak dirala kirastuak; baiño kiratsa sumatuarren ajolarik etzaienak bai.

Aingueruak zer kirastu ta zer galdu balute, ta zerutik toki oietara jechi nai izan ezkerro, Jainkoak eliokete jechitzen utziko. Eta zuek, zerorren seme-alaben ardura ta kontua erakutsi bear izango dezuten oiek, bigaltzen dituzte, aingueruak zikinduko liraken tokietara.

¿Eztezute inoiz ikusi mirotza edo beste egazti arrapatzaile bat, sasi-ondoan chanchangorri makal pake-tsua ikusitakoan, aidean korputza gueldi ta bi egoak zapla zapla dituztela, chimista bezelasse chori gaissoarengana egoizten? Onelasse zuen alabai, basalore eder zindoak iritzita, beren inguruan ibiltzen dira arratzalde guzian guizonik zikiñenak, aragukorrenak, kiratsenak; eta bata baiño besteak naiago dutela agurtzen zaizkate aurrean eta eskatzen diozkate besoak, eta zuen alaba zerurako jaiok besoak eman bear.

¿Erruki dituzte gabilairen atzapar-arteko choriak? Errukiago izan bear zinduzkete zuen alaba urrutira etorritakoak.

¿Zeinek du erru gueiago: zuen alabak ala zuek? Zuek, bada gazteak guero guziaz ekusteko begui lansodunak dira; eta zuek berriz, baldin beguiak zabaldu nai izan ezkerro, ekusi dezakezute zer guertatzen dan guero.

Alaba guzientzako zuen echeak zoko guchi ta ogui guchiago badu, era-

man itzatzute eche onetara, uri onetara; ta nola dagoan jakin gabe, ezitatzuela beren kontura utzi.

Inchaurren billa bigaldu ta inchaurren orde azala ta azala ere uztela arkitzea joku charra da, azken charreko jokua.

EKETAK.

MARIARI

Maiatzaren azkenian

1

Orra bukatu Ama
Ililik ederrena,
Baña ezta aztuko
Bere oroipena;
Artzen badegu ere
Biotzean pena,
Pentsatzean duala
Maiatzak azkena,
Guk eman nai dizugu
Zor zaitzun omena.

2

Jaunak gorde zaitzala
Dabiden torrea,
Aingueruen Erreguñ
Atseguñ gurea,
Ama maite esan al
Baño-re ohea,
Iguzu arren guri
Zure amoreta,
¿O usai gozo danak
Dituzun lorea!

3

Ama orain bagoaz
Zedorren baimenaz,
Agur, ama maitea,
Baña goaz penaz,
¿Nola aztu guindezke
Amarik onenaz?
Bada zaitugu maite
Biotzetik benaz,
Agur; baña ez aztu
Maite zaituztenaz.

P. M.

BURTARIÑAK (1)

Jakitun dagoz oraingo gure irakurlerik gueienak zelango ondorengoak euki dabezan Paris-Madrid biarteko lasterketa edo arineketa asaierako zatian, au da, Paris-tik Burdeos-era bitartean: amaika edo amabi lagun illak, eta charto zaurituak amabost edo amasei edo amazapi. Triskantza galanta da! Zer izango

(1) Ez aztu ordezko *automovil*-ari esaten deusala. Bloak *burtariña*, bein-beinean edo *interinamentian*. (2) beste berba egokiago bat tramankulu orrentzat asmatu arte.

etezan onuntzago, ango bideak zelaiagoak eta obeagoak eta burtarin-zaleak askozas obeto ezagutzen dabezanak izanik, orrenbeste jazo danean? Gogoratuteak bakarrik ikara emoten dau.

Orregaitik mundu guztiak, chori-buru batzuk alde batera eguin eskerro, artu dau ontzat ango Gobiernuak eta emengoak ariñeketa ori debekatu edo eragotzea Burdeos-tik aurrera.

Ondo derichogu guk bere... baiña berandu. Etzan buru andirik bear igarteko lasterketarien euren artean, baita bide ertzetan dagozan jentearen artean bere ezbear edo *desgracia* asko izango zala; ta beraz, aguinbidea daukeenak, aurretik esan bear eutsen areri ezeutsela ichiko biderik, kaltegarritzko astakeriak eguiten ibilteko; aurretik debekau bear eben, ainbeste bizi galdu arte icharon barik. Aguindu ona da, baiña berandukoa.

Inglateran, lengo asteko larunbat edo zapatutik asi ta astearte edo martitzeneraino burtariñen azpian garbitu dira zazpi lagun; eta ingulesak asarreturik arrazoiak, euren Gobiernuari asi jakoz deadarrez artu daizala bideak biztanleen biziak gordeteko burtariñakandik, nortzuek dabiltzan zorazuta leguez bideetatik, eurentzat bakarrik eguinak balira leguez. An bere, odola ugari ikusi arte issilik egon dira.

Beste ainbeste jazoko da Euskalerrian ibilli oi direan burtariñakaz bere. Nozbait artuko dira eurakaz bear direan neurriak, burtariñik eztaukagunon biziak zelabait eskudatu edo defendiduteko; baiña neurri orreek artzeko bear izango da ogueien bat ume edo guizon zapal-zapal eguinik guertutea burtariñen chirringuen azpian.

Or jabilkiguz chimistea leguez biderik bide, inoren da ezeren ardura barik; igarotzen dira errien *erdi-erdi* bide mortu batetik ibilliko balira leguez, erriko jente guztia ikaraz ichirik; bearbada, ausse izango da euren jolas edo dibertsio bat, erri chikietako *kokoloak* bildurrez eta aon zabalik istea. Erririk gueienetan dago ipiñita sarrerran iragarri edo *aviso* bat, nun aguintzen dan ez eroateko erri-barruan ariñeketan ez zamaririk ez burdizkorik, bat, edo bi... edo iru... edo (direanak direala) ...pe-

setan multapean; ganera, *erderaz* (1) egoten dira iragarriok, eta burtarin-zaleak erdereaz ulertzen dabeela zetan esanik eztago; bada, guzti au gora-bera, or dabiz errietatik inor bizi ezpalitz leguez, edo ango jentearen biziak chakur batenak baizen gueiag balio ezpaleu leguez.

Eguia esateko, ezbeaz andi andirik ezta izan gaur arte, ta ori da banaka batzuk bakarrik ibilli direlako; baiña gueroago ta gueiag doa burtarin-zaleasuna; ta zerbait ugaritu daitezanean, ikusiko da guk emen erakusten dogun bildurra bidezkoa dan ala ez.

Beraz, aleguindu beitez aguinbidea daukeen guztiak baita aguinbiderik eztaukeenak bere (2), arazo beguiragarri onetan bear direan neurriak artzen, ezbeazak jazo baiña len.

Eta gogoratu ondo, gaur bideetan dabiz burtarin jaubeak euren jolaserako bakarrik daukezala; ibilli leikez bada priesa guichiagoaz bere, beinepein erri-barruetan da arrizkua ikusten dan beste leku guztietan.

BLOA.

ERRECHINOLA

Zeru altuko bide garbian
Errechinola egaa legunez
Kantari dua, gozabetea
Kontentasunez.

Aingueru batek deitutzen dio
Eztitasunez, ona izanik,
Baña choriak ezta entzun nai
Bere esanik.

—Goititu zaite, atoz aguro,
Zabiltza laister—dio gaisuak—
Entzun ditzagun zure kantacho
Otseztitsunak.

—Utzirik baso, saroi mendiak,
Atoz egalez, atoz seguiran,
Oartutzero choriak nola
Izaten diran.

—Zuk badakizu emen dirala
Menda gozoak, lora garbiak
Eta Jaungoiko eguiazkoen
Mandatarriak.

—Arren atozkit! egun berriko
Chori politen esna zalea,
Zu zeralako berriaren
Ekartzallea.

—Entzun naiean noizbait bezela
Zure kantacho ssamur gozoak,
Zer zorionez pasa litezken
Ordu osoak!

—Negu beltzean eroritzen dan
Elurrak eta kazkarabarrak,

(1) Zelan oz Euskalerrian?

(2) Onak erantzunago dabe: iguk zer eguin guñiako bada, erpedogu aguintzen!

Bai, zeuek zure aguintzen dozuenak, bada aguintzenak zeuek zeuen botokaz autatuak dira, ta bear dan leguer emen badozue, zeuen errechinok izango dirala gauza guztietan jakina da.

Ezditu inoiz bustiko zure
Ego nabarrak—.

Aingueruhoak itz eguin zion
Asnas legunez chorichoari,
Baña choriak etzion entzun
Aingueruari.

Erramuaren azpi aldean
Iturriho bat mur mur eguinez,
¡A! zer pozkiroz guida zan ara
Egaa ariñez.

Ispillu baten argui dizdizak
Iturri garbi aren onean,
Chori laistera gainberatu zan
Ichumenean.

Guero ¡ai! guero argui biurtzak
Izanik ala engañatua,
Lazo trebean arkitu zuen
Asken ordua.

VICTORIANO IRAOLA.

ERRETERITIK

Gaur goizean lendabiziko entzun detan berria ondo tristea da, tristea gorik izan ezin litekeana: Don Klemente Bizkarrondo eta Olaziregui apaiz jauna ill dala.

Arriturik guelditu naiz eta oraindik ere nere burua naspill batean dabil ezin sinisturik doakabez eguia dan albisti izugarri ori.

Eta znola ez egon oso nastua baldin atzo illunabarrean ikusi banuen nere beguiekin kalia zijoala umore ederrean bere lagunakin eguna igaro ondorean?

Baña alperrik da sinisgogorra izatea; eguia beti da eguia, eta Don Klemente jaunak gu denen Eguilleari kontu eman dio.

¡Eta zer eriotz penagarria izandu dan berea! Goizero bezela joan da Elizara, belaunikatu da bere aitorlekuaren ondoan, eta denpora piska bat igaro ondorean sartu da sakristiko atean aurrera, igorik, nunbait zerbait bere barrenean nabaituta, ostarraga edo bakarguelara (1).

Igaro da ordu erdiren bat, eta ikusirik beste apaiz jaun batek agueriez-tala, joan da bakarguelara eta igoratu lezake irakurleak nola ikaratu eta minduko zan ikusi duenean bere lagunak auzpez, illa!...

Chiki chikitatik izandu det nere lagun maite eta benetakoa, eta orrekin esana dago zenbat eta zenbat atseka-betu nauen bere illberriak.

Munduan bizi izan da ogueita amairu urteetan; badakite bera ezagutu duten guziak ona izan dala eta inori gaitzik eguin eztiola, denari zorionak besterik opatzen etziola.

Oroitu gaitean bada orain bere lagun eta ezagun guztiak bere animaz, erregutuaz oso zinez baldin mancha chikien bat arkitzen bada beregan

(1) Ostarraga, bakargueia—Retrete.

lenbailen garbitu dedin, eta eskatuaz Jaunari eraman dezala bere ondora gozatera betiko.

Ori bera eskatzen diot IBAIZABAL-en irakurle denari. Don Klemente izandu zan emen albistari orren zabal-tzulle bat.

Bere ama eta arreba benetako kristauak dira eta bear dan humiltasunarekin artuko zuten Jaungoikoaren agunde ori. Lerro edo errenglera auetanbaltzen diet bieri nere eguiazko damudeta.

ENRIKE ELIZECHEA.

NORBAITEK JAUSI BEAR

Don Andres zan errian guizon aberatza Alaba bat eukana jenioz garratza, Zein ezkondu zan mutili guztiro onagaz, Baña doterik ezer euki ez ebanaz; Andreak barriz charra zelan eban urten Onen aitari deusa suñak esaten:

—Aita, ze donguea dan zure alabea, gurago neuke bera ezpaneu andrea. Epea artuiozu Jose suñ ona.

—¿Baña ari nok artu eperik guizona?

—Jakin bei gaurtik, Jose, zure emazte charra,

Aurrerantza badakar kejarik senarrak,

Eztaiala icharon nire ondasunik....

Non kejaz etzan joan gueiag suñik.

¿Zer izan zan gueiag ez eiteko juan?

Andrea ez, senarra jausi zan kontuan,

Nor izan zan denporaz Jose aberatza,

Naiz andreak eroan bizitza garratza.

FELIPE ARRESE TA BEITIA.

Guizon ospetsu bat.

Erri-Batuetan (Estados-Unidos) ill da oraintzu Mac-Lane izena eroian guizon bat, zein egaz egozan iankisak oso arroturik, bada berau lango beste bat ezta ezagutu egundo inun, bichirringari (1) jagokazan arazoetan.

Ez uste izan guizon au zala, beste guizajo asko leguez, oñak gora ta beera azkar erabillirik, lasterketa tokietan sariak irabazita entzutea artu ebanen bat, edo *circo*-etan chepolarien antzera lan ikusgarriak eguiten ebezanen bat; jez olangorik! Mac-Lanek urruntzen edo despreziatzen ebazan orretariko bide ezagunetatik entzutea lortuten ebenak.

Ezeban irabazi sekulan lasterketarik, ez ezeban eguin egundo ibilkizun edo *record* bat; baiña orraitino inok ezeutsan irabazi blautadak artzen. Ezin eban berak eguin bira bat *velodromo*-etako ibiltokian bere gorputzeko azurren bat mallatu edo ausi barik; ezin zan ibilli bale artean, urrango kantoiari bultzakada bat emon barik; kilometro bete ezin zan joan bideetan, buruzkanka edo ankazgora ibilli barik iru edo lau bider.

(1) ¡Gueldi or, IBAIZABAL! Bichirringuea ¿zer da? Burtariña nalkoa ezalakoa zagoz ala? —Es asarratu gauza guñiegitik. ¡Badakizu zer dan cheir inguea? —Bai; errueda—¿Badakizu zer dan *ciclot*? —Ez nik!—Chirringuea edo *errueda* griegoen berbetan. ¿Badakizu zer dan *biciclo* edo *bicicleta*? —¿Jakingo ezot bai Guro *pinto* lengo baten azpian artu eban orretariko batek. —¿Baiña berbeak edo itzak zer esan gura daben badakizu? Bi, Griegoen eta Euskaldunen izkuntzan da Burgostarren *dos*; *ciclot* jakin dozu zer dan. Bada orain *bi-ciclot*-en jarrri eguizu *chirringa ciclot*-n ordez, eta aor erraz *bi-chirringa*. —¿Demoniua! ¡Orrek bere badira truka jokoa!

¡Blaustadak artzea zana ren ames guztia! ¡Arnikia zan aren azalkaia edo bandera!

Ortik zear bichirringakaz dabizan koitauen artean ezta bat aurkituko onek beste lepoko artu dabenik. Bere narrua galbai baten antzera egoan zuloz beterik; ezin zeikian aurkitu arrabeteko une bat zauri marka bakarrik. Eztago gogoratutea baiño oguei operaziño bakarrik eguin eutsezela osaguilleak bere gorputzean, jakiteko zein guichi maite eban Mac-Lanek bere burua.

Bere bizikereaz ondo etorri eztana da bere eriotzea; bake bakean oe baten emon dan azkeneko arnasea, beste edozein guizonak leguez, eta bera lango batek esan leike azkenak eguin bear ebazala bazterren baten bichirringa ta guzti birrinduta. Egoki izan ezta azken orrek eztautso orraitino kenduko meriturik bera ainbeste mirarrituten ebenen aurrean.

Oroikarri edo *monumento* bat eregui bear leuskioe guizon orrerri, bada, bichirringakaz dabizan besteak, bideetan bakean doiazan lagunai azurrak austen deusez, eta arek bere ganean artu ebazan besteai eguin al izan euzkieozan kalte guztiak.

ORIO-KO BALEARI

Milla bederatziaren
lenengo urtean,
Maiztaren amalan
garren egunean,
Orio-ko erriko
barraren urtean,
aguertu zan balea
bederatzi aldean.

Aundia bazan ere
azkarra ibillian,
an zebillen biraka
joan etorrian,
arrota ondarra
murguill iguerian,
zorriak zeuzkan eta
aiek bota naian.

Ikusi zutenean
ala zebillela,
beriala joan ziran
treherren billa,
arpoi ta dinamita
eta soka pilla;
aguro ekartzeko
etzan jende illa.

Bost treherri joan ziran
patroi banarekin,
jende bizkor, bikain ta
guztiz onarekin:
Manuel Olazola
eta Loidi-ekin,
Uranga, Achaga eta
Manterol-ekin.

Bost chalupa ajetan
joan ziran guizonak
arraunean dirade
sendo ta chit onak;
ez dirade balean
kontra lo egonak,
dinamita ikusi
zuen an zeudenak.

Baleak eguindako
salto ta marrak
ziran izugarri ta
ikaratzekuak;
atzera eraguin gabe
ango arrizkuak,
arpoiakin ill zuten
joan ziran argoak!

Bost chalupa jiran da
erdian balla,
guizonak eguin zuten
bai naiko pelia;
ikusi zutenean
ill edo itoa,
legorretikan bazan
biba ta chaloa.

Ikusteko gauza zan
ura legorrean,
osorik zegoala
illdako egunean;
ichura galdu zuan
guero egonean,
guchituz naikoa
bigundu zanean.

Amabi metro luze,
guerria amar lodi,
buztan pala lau zabal,
alboetan pala bi,
ezpañetan bizarrak
beste illera bi
orraziak bezela
ain zeuzkan ederki.

Begui chikiak eta
ao chit aundia,
obeto esateko,
ikaragarria;
¡metro bi zabaltzen zan!
au da bai eguia;
larru guzia goma
tura animalia!

Gauza ikusgarritzat
egun batzuetan,
erriaren ondoan
arranplan egon zan;
urritikan ere
jendea etorri zan,
milla pesetarañon
dirua bildu zan.

Errematean guero
jarri zan saltzeko,
sei milla errialean
almonedatzeko;
inork etzuan artu
balea ezertako,
baña balio zuan
koipe biurtzeko.

Koipe biurtu eta
aren oliua
irureun arrua zan
klase onekua;
zazpi milla erreale
aren balioa,
errematea baño
prochu obekua.

Gorputzez zan milla ta
berreun arrua,
beste berreun mingaín
ta tripa barrua;
guchi jabez etzegan
batero galdua,
tiñako sei peseta
izan zan saldua.

Eun da ognei duroz
balean bizarrak,
aguro saldu ziran
bere egaltzarrak;
garbitu ta gordiak
dauzke ezurtzarrak,
kontu aundiarekin
lodi ta medarrak.

Eguindako gastuak
pagaturik danak,
lau bat milla peseta
guelditu diranak;
ondo goza bitzate
Oriotar danak;
saiatu ziralako
eman zien Jaunak.

Guertatua jarri det
eguiaren alde,
au orrela ez bada
jendiari galde;
biotzez posturikan
atseguintsu gaude,
¡biba Oriotarrak!
esan bildur gabe.

FLORENTINO ABARRATEGUI.
Mondrago-en.

PERRECHIKUEN AZKERA

Euren gach edo eriak

Emen esan doguzan guztiai jarrai-
tuten badeutse perrechiku azitzai-
lleak, eztauke zetan bildur izan gach
edo eriakaitik. Eztaiala satzak euki
patata eta arbi uztel edo orretariko
gauzarik, eta preskua ta ona izan dai-
tela ereiten dan churingoa. Azteko to-
kietan aizea aldatu ainbat sarrien,
garbia ta preskua beti egon daiten;
eta garbitasun andia euki toki orre-
tan, ichi barik bertan perrechiku edo
beste edozer gauza uzteldurik. Satz
oak euren uzta guztia emon daie-
nean, da satz guztia kanpora atera
daitenean, beriala ketu tokia azufrea-
ren lurrunaz eta ormak eta olak edo

baldak zuritu laster kare-uraz.

Churingoaren uzteltasuna. Erein edo
landatu ta egun batzuetarako aguert-
zen da gach au aguertzekotan; churin-
goa sartu dan lekuen inguruetan ikus-
tendirale edo garaunchikichu batzuk
arri koskorchuen irudikoak, eta one-
tan ezagutzen da gacha. Churingoen
ari chiki meiak ezin dira azi gach au
daukeenean, da beraz, eguin bear
dana da, atera ipiñiriko churingo za-
tiak eta barriro beste batzuk ipiñi
zulo barrietan. Lengo zuloak busti
beitez amoniack-uraz (50 gramo kar-
bonato amoniko litro bat uretan).

Perrechikuen lizuna edo urdina.
Erraz igarten da gach au perrech-
ikuen ichuran. Ontza-beten goiera edo
alturatik eztira igarotzen; kapela-
chuen ganea koipeztuta leguez ego-
ten da, ta orban edo mancha nabar
illunkiak eukiten ditu; azpi aldeko
chimur edo tolosetan urdin edo lizun
zurizkea ikusten da. Kirtena kanpotik
nabar zurizkea da, ta barrutik nabar
illunkea; urtsua edo bustia, ta zailla
egoten da ebaguiteko. Gañera, atsa
edo usain charra eukiten dau. Gach
au ikusi ezkerro, ez bakarrik kendu
beriala orretara ikusten direan pe-
rrechikuak, baita atera inguruko lu-
rra ta satza ontzaterdiko zabaleran,
da guichienez iru ontzakozakoneran,
Eguiten dan zuloa busti beite amonia-
ko-uraz eta satz barri ta onaz bete.
Ardura andi bat euki ezik gach one-
gaz, guztia galtzeko arrizkua dago.

Erdoia, gorria (Guipuzk), *gorriña*
(Bizk.) *Chertecha* (Naparr.). Beroegui

ta bustiegui dagozan satz-oietan
aguertzen da *gorriña* perrechikuetan.
Kirtenak luzetu ta medartu eguiten
dira, ta laster asten dira uzteltzen pe-
rrechikuak. Gach onen kontra, euki
ardurea satza beroegui egon eztein,
eta ez urik bota legortu artean. Esa-
ten dabe ondo dala udako egun sar-
goritsuetan ipintea ontzi bat izotzaz
edo leiaz. Agorraz edo siketiaz atse-
deten ichi satz-oak denpora apur
baten, da guero asten da bustiten
amoniako apur bat daukan uraz (5
gramo karbonato amoniko litro bat
uretan). Atsedendaldi onen ondurean
ezta ikosiko ia gorriñik perrechikue-
tan.

IZKIRIMIRIAK

Juan Zikiñ

Bein morroiari zion
nausiak galdetu:
—¿Kafia zein zorrotan
dezu gaur irestu?
—Galtzerdiehu onekin
oitura bezela.
(Nausiak ehit aserre)
—¿Galtzerdi orrekin?...
¡Ai zer astoa eguin
liteken irekin!
—Jauna ez aserretu
orren guchirekin;
eztet jauna iresi
ez, garbiarekin;
nere ankeko krakak
or ditu berekin.

— 60 —

bat ematera, eta deabru ark guezur eta abar... beti
ni char eguin.

—Bai, choroak dituzu bai apaiza eta bai bere eche-
koak ez igarteko zein zeraden zu eta nor dan zure
agure gizajoa; bai, naikoa ezan dezu, eta bana—
esanaz igues eguin zion Manuk.

—Guero, ez aztu nik esandakoa—deitu zion lan-
zurdeak.

—Bai, egon zai—erantzun zion Manuk—denboraz
izango naiz emen eskupekoa kolkoan eta upela chiki
bat patarrez bete buruan detala.

Pausoa arin arin emanaz bazijoan gure Manucho,
non tellari buruan trink eguin zuan Mariarekin, zein
zetorren galtzada zear bere panelazko mataliña to-
loztuaz esku biakin artuaz ertz banatatikan eta oko-
tzarekin erditik eutsiaz, eta nola, Jaungoikoari ezke-
rrak, etzan mutua, dakigun bezela, esan zion Ma-
nuri:

—¿Limboan edo non egon zerade orain artean Ma-
nu? ¿Ez aldezu?...

—Issilikan zaude, Mari, ernegatua nago nere ar-
tean ere; lanzurde sorguinak iduki nau nai ta nai ez
ordubeteen bere betiko negarrak esaten.

—¡Ai Manu! Orainche, betiko alkartu ditu Don
Josek. ¡Ai ura ikusgarria! Mikaelak ama Birgiña bat
zirudian eta Anjelek aingueru San Gabriel. ¡Ikusi
baziñu!

—¿Eta nortzuek izan dituzte lagun?

—¿Nortzuek izango zituzten, Manu? Andra Josepa
eta Inazio, edo Don Inazio, zergatik uste dut Don
esan litzakioala emen inguruetako aberatzenari, be-

— 57 —

eta ez anairikan ezta besoak zabalduaz anchinchinka
etorriko errukigarri oni laztan ematera! ¡Ai nere
Jaungoikaa! ¿Zergatik ito ez ninduzun ichasoa nere
lagunak ito zenduzen bezela? ¿Zergatik eztezu sortu
nere biotza ainbeste zauritu baño len?

Onazari eutsi eziñikan jira zituan beguiak beste
aldera eta... chilio aundi bat eguiñaz asi zan tontorra
bera; bidea gora, illeak narraz eta arnasaz ezin bete-
rik zetorren neskacha gazte bat besoetan estutzero.
Neskacha au zan Mikaela, bere animako arreba ku-
tuna.

—¡Inazio! ¡Inazio! ¡Nere Inazio maitea!—esan zuan
Mikaelak bere anaiaren lepotikan zintzilika gueldituaz
eta aren paparrean arpeguia eskutatuaz—¡Zurekin
nai det bizi, Inazio nerea! ¡Zuri lagundu nai dizut zure
miserian, anai biotzekoa! Pachin beldurraz eztizut
jarraitu lenago, baña errukiturik zure bakardade eta
samiñarekin indartu naiz aregandikan igues eguite-
ko. ¡Ai Inazio! ¡Zer arrazoiia zuan gure aita zori one-
koak esaten zuanean Pachik biotz gogorra zuala! Pach-
i aberatza da, eta bota zaitu bere ehetikan po-
brea zeradelako.

—Ez, nere arreba maitea, ez naiz pobrea zuk mai-
tatzen banazu—esan zuan Inaziok pozez eroturik—
zure naitasuna bakarrik falta zitzaidan, arreba bio-
tzekoa, zergatik aberatza naiz, izugarritzko ondasunak
ditut, orain artean iskutatu nai izan ditudan jak-
teagatik leiala otezan nere anai-arrebaren naita-
suna. An—esan zuan Inaziok beatzarekin Eche-alai
erakutsiaz berearrebari—anche biziko guerade biok,
Mikaela maitea, eta nik, nere maitetasun bigunarekin

Alper alperrik

Guizon bat zijoala
bein bide batian,
asto ta karrusakin
illunabarrian,
mikelete bat jarri
zitzaion aurrian
esaten zuelarik:
—Paga bi peseta,
argui gabe joatia
emen libre ezta.
Jauna, egui eguia
orain det esango,
astoa itsua da
ta ni ere franko
zertarako arguia
det bada piztuko?
berdin guk biak beintzat
eztegu ikusiko!

R. ILLARRAMENDI.

ZARRAPARREA

Mulika-ko Eabeitak esaten deusku
atsekabea dariola eguinik dagozan
bertso batzuetan Guernikarrak orde-
rara jota dagozala, ta ango eleizetan
sermoi ta erregu guztiak erderaz
eguiten direala; *Antigua*-ko eleizan
Meza entzun ebala ta abemariak er-
deraz entzun zituanean, biotza erdi-
biturik atera ebala.

Ulertzen dogu Enbeita gazteak enki
daben atsekabea. Guernika da erri
berarizko bat; Euskalerrian daukan
entzute edo famiaz, edonok uste izan-
go leuke euskerazko usaina daukan
gauzea abegui ederraz artua izan

ber leukela an. Bada, ara euskeraz-
ko gauzakaz joatea ta *Mataporquera*
edo *Navalcarnero*-ra joatea, parra.
¿Zeinbateg IBAIZABAL artzen dabeela
ustedozue Guernikan? ¡Laukbakarrik!
Eta eurok bertakoak ezetedirean ga-
goz.

IBAIZABAL-ek euskeraz dagozan
irakurkizun eta bertso ta izkirimiriak
ipiniako baleuz erderaz, jokatu-
ko guenduke zerbait lan orrek bihurtuko
litzakezala ogei guichienez. ¡Arek
bai euskaldunak!

Euskalerrian gaur daukaguzan lo-
tsarien artean, andienetariko bat de-
richogu dala, Guernikan eukitea gu-
re anchinako libertadearen ezauga-
garria: ¡Árbola santua!

¡A baiño laur obeagoa merezi dozu
ainbeste euskaldun zintzo zeure ke-
rizpean ikusi izan dozun Aritz maite
orrek! ¡Beti izan zara Euskalerriaren
irudia, zorion eta zorigaitzo aldietan,
eta orain bere Aitorren Erriaren iru-
di eguiatzkoa zara! ¡Erri doakabetsu
au, bere jaubetasuna galdurik, are-
rion mendapean bizi da, eta zuk
bere arerion artean zabaltzen dozuz
zeure adarrak!

Burtariñ lasterketan Paristik Bur-
deosera irabazi dabenak eroan da-
ben ibiltea izugarria izan da. Batez
beste, ordu bakoitzean 106 kilometro
inguruko ibiltea; bada uri bien artean
dagoan 552 kilometroko bitartea, 5
ordu ta 13 minutuan eguin eban.
Orrenbeste ibilte daukan trenik ezei-
dago Europa guztian.

Asarratu dira burtariñdunok las-
terketea eragotzi deuselako, ta eu-
retariko batek, Kniff izena dabenak
(¿nungoa eteda bera?), esaten eieban:
—«Nok danko zer agundu nire na-
rruaz, arrizkuan jarri gura badot?
Ichi daigüezala bideak libre, inor
atrapa eztaigun, eta garbitzen baga-
ra, inok eztauko zer-esanik ez zer-
ikusirik».

Liburne derichon uri inguruan,
bidean egozan batzuri esan eutsen
guizon batek alde eguin eieba andik
arrizku andian egozala ta; bada eu-
retariko batek erantzun eutsan:—
«Gueurea dogu gueure bizia, ta inori
ezteutso ardurarik galtzen dadogu».

¡Astoen enda edo kastea ezta gal-
duko ain laster, ez uste izan!

Valencia-n ill zan lengo egun baten
103 urte eukazan guizon bat. Eriotza
aurreragoko egunetara eldu zan osa-
sun onagaz; ezeiekukan beste akatzik,
gor apurhu bat baiño.

Ura izan ezik, ezeiekian beste eda-
ririk edaten, baiña barriz funalari
errimeka eizan; beti keia eriola, ta ez
edozetariko tabakoan keia, berarizko
tabakoa erreten eban... zigarro punta
edo muchikinena. Oguerleko bat aur-
kituteak baiño gueiago poztuten eie-
ban zigarro punta bat aurkituteak
kalean.

¡Ori ikusita zoaze jakitera zer dan
gauza ona osasunerako ta eun urte-
raño elduteko!

Egüenean artu guenduen *Libe* de-
richon jostirudi bat Bizkaiko euske-
ratik Gaztelako erderara biurtua.
Bere eguilleak Jelalde jarten dau
izentzat eguiatzkoa ostendurik, eta
diño berbaurrean, erderara biurtu,
dabela euskeratik, kontuan enkita
gaur eguneko euskaldun irakatsiak
obeto ulertzen dabeela erderean eus-
kerea baiño zorigaitzo.

Atseguin andiaz irakurri guenduen
egun atan, eta ondo polita dericho-
gu, atsekabe dogula euskeraz ikusi
eza.

Milla esker bialtzailleari.

Zarauzko Elizondok dirausku (1)
21-ean istar-azurra ausi ebala erri
atan Paristik etozen burtarin edo *au-
tomovil*-dun batek, eta lenengo la-
guntzen aguertu jakozanak izan zi-
reala Frantziatik oraintsu botariko
mojak, bada oneek bizi direan eche-
aurrean jazo zan ezbeharra.

Eta elbarriu zana *militar* edo gu-
daria zala irakurri guenduen emen-
go albistarietan.

Orra mundik moja koitauak one-
guiten beti eurrari kalte eguin deutse-
nai, edo beintzat, eurrari kalte eguin
deutseenen mendeko bati.

(1) Lokurik ezagatik ezarri jarri.

LA EDITORIAL VIZCANA derichon moldagutuan
Gran Via, 36 eta Ledesma, 15.

— 58 —

sendatuko ditut zure biotz gaisoak dauzkan zauritu
gogorrek.

Eta eskuak emanda alkarri iskutatu ziraden Eloze-
guletan barrena eta Urkillun zear, zeruko aingue-
ruak zalez beterik usteko zorian.

X

Mikaela eta Inazio Echealaira ziradenetikan illa-
betera, goiz batean, Anzuelako kale goena gora zi-
joan amonacho bat bere estameñazko soñeko beltz
ederrarekin eta elurra baño zuriago zan estalkian
azpitik, kopetacho urdiña zintzilik zuala.

Pertzan ipurdia baño beltzago zan atso batek, ate
zirristu batetik ateratzen zuan burua, bata bestearen
gañean bi edo iru estalki zarrekin jantzia.

—¡Manu!—deitu zion amonachoari—ia oneraño.

—Presaka nua Pepa eta eztet astirikan orain—
erantzun zion Manuk aurrera joanaz.

—Enakumea, ezaitugu jango—esan zuan Pepak,
eta atetik irten da joan zitzaion arri muturretikan
arri muturrera pauso eguinaz, katuak lokatza tar-
tean eguin oi duten guisa.

—Gaur, eztago zer esanikan, zan izango zera?—
esan zuan atso beltzak Manuk aurrean jarri eta esku
batekin estalki zarrak aurreratu bekorian eta beste
eskuko beatzarekin sudur zuluak errejistatuaz.

—Bai... zeta zer?—esan zion Manuk.

—¿Zer?... Badakizu zuk, eta beste askok ere gure
miseri...

—Bai, bai, badakit zertara zoazen... imposible ez-
pada, zu bateatu zihuzten ponda izango zuan jarion

— 59 —

bat... zuri ez lanurdea, baizikan-Pepa negar jarri
bear zizuten izena.

—Bai, inoren beguiko negarrak, ezit neri ere mi-
nikan ematen, Manu.

—Nik sinistu ori, Pepa, baiña ezan zazu laister
esan bear dezuna.

—Ba, esaten ari nifzan bezela, neu ez naiz ezerta-
rako gauza, ala ere egualdi otz abekin...

—Egualdi otzak baño gaitz gueiago eguiten dizu
barrua guelegui epelduak, Pepa.

—Bai, gure inchaurrek, erak diraden baño soñu
audiagoak izaten dituzte, Manu; gure agure kaskala-
ri ere, besoak sortu zaizko dornuari eta kardari
eraguiteko, baiña aguiñak gueroago eta azkarrago
ditu. ¡Aren ogui chikitzea! ¡Aren irintzi bear tris-
teak... berarentzat lain...

—¡Issilik egon zaitte! ¡Asko ezagun dute zure senar
guizajoan masalla ertzak, ase eta betean dabillega
zuk esan naia dezun bezela, baiña zabiltz azkar, pre-
sa dut eta.

—Gaur ba, inoiz izatekotan, izango dira an esku-
pekoak; eta zuk Don Jose [edo andra Josepari] esan-
go baziño itz erdicho bat, zergatik, badakizu gu be-
zelakoak... eta gañera zerri ezur batzuek edo beste
odozer gauza echeak dakarrena ez litzake...

—¿Eta zergatikan joaten etzera zeori?

—¡Ai Manu! Neretzat arpegi illunak egoten dira-
de au...

—Merezia izango dezulako.

—¿Zereko merezi! Inoren echeko gauzak jakiteaga-
tikan, noizik beñean eramaten dute bera betekada